

Călătorie în Florida

Cred că sînt cel dintăiu Daco-Romîn, care a pășit pe pămîntul Floridei, peninsulă ale cărei maluri de nisip se scaldă în Oceanul Atlantic și Golful Mexican.

Florida ar fi să fie „Italia“ lui „Uncle Sam“ (Unchiul Samoilă), numele de șagă al Statelor-Unite, întregindu-se într'adins fals inițialele „U. S.“—adică, „United-States“.

Are o climă de minune,—o primăvară anul întreg, cu toate că e aproape de linia tropică,—de oarece curentul de mare vine din miază-noapte și îi prelinge coastele.

Pămîntul e nisipos însă,—abia rodește o treime a teritorului Floridei. Munți, dealuri nu are, numai lacuri nenumărate și păduri de brad meridional și cipri, în partea de miază-noapte.

Dacă mai amintesc în treacăt, că până acum, o parte a Floridei era un cuib de malarie și aligatori, se va pricepe pricina pentru care e atît de pușin locuită.

În vremea din urmă însă, civilizația a gonit spre părțile de miază-zi aceste cusururi și pe dată s'a pornit apoi un curent din spre miază-noapte, care duce roiuri de coloniști spre Italia Unchiului Samoilă.

Companiile, care aveau mari întinderi de pămînt acolo, au făcut canale și linii de fier, apoi au început să bată toba reclamei americane.

În timp de zece ani s'au înființat la trei mii de orașe nouă, dintre care unele au astăzi la 20 mii locuitori. Până azi însă, nu era nici o colonie de „străini“ în Florida,—iar cea dintăi, înființată acum, e romînească.

Americanii îi cunosc pe Italieni și pe Maghiari numai după pumnale și cușite, pe Polaci (nume colectiv al Slavilor) numai după murdăria lor. Nu le-au trebuit pentru Florida.

Romînii nu sînt de multă vreme în Statele-Unite,—n'au avut prilej să-și facă „veste“. Și lipsa asta de „veste“ Americanii au tilcuit-o așa, că Romînii sînt popor bun, pașnic, civilizată, prin urmare au hotărît că în Florida vor fi primite numai colonii de Germani, Irlandezi, Francezi și Romîni.

Le-am scris aceste, ca să se priceapă cum am căzut eu în prilejul acestei călătorii gratuite, ca musca în lapte.

Reprezentantul unor proprietari bogați a știricit că eu aș fi acel de care ascultă emigrații Români, că eu le redactez ziarul și că prin mine s'ar putea pune temelii unei colonii de Români în Florida.

Am fost, am văzut, am învins.

Am colonizat până azi 45 de familii, iar satul românesc, prin plebiscit, a primit numele de *Gloria*.

*

Am plecat la 19 Aprilie, stil nou, seara, din Cleveland, statul Ohio, însoțit de un prieten, Român bihorean, A. B. Body, fost ofițer în honvezeimea ungară, acum fermier lângă Cleveland, și de W. A. Sanders, reprezentantul proprietarilor din Florida.

Bun băiat, Body ăsta. Are vii pe întindere de 140 acre, iar din roada lor, ne-a scurtat plictiseala călătoriei cu 30 de sticle pline.

Ninsese binișor și purta bietul om pe suflet gândul greu al recoltei din ăst an. Dar recolta anului trecut îi mai ușura gândul, când vagonul nostru „Pullman“ trecea cu noi „ca la America“, peste întinsele plaiuri ale statului Ohio.

Mr. Sanders uitase de fariseismul Americanilor, care beau de trei ori mai mult pe ascuns decît alți creștini pe față, și, închinînd, fredona unul din cîntecele americane, care-s cu melodie drăguță, dar vlagă stupidă.

A urmat un somn „scuturat“, iar în zori eram la Cincinnati, oraș la granița statului Ohio, unde am schimbat trenul spre Atlanta, în statul Georgia. Căutînd vagonul, văd cu mirare că pe unele vagoane e scris: Pentru Albi, iar pe altele: Pentru Negri, adică: Pentru Colorați,—de oarece ambiția Negrilor nu suferă să le amintești culoarea.

Impărțirea asta nu o află la trenurile companiilor din statele de nord, în statele centrale și de miază-zi a rămas însă amintirea acesta a sclăviei Negrilor. La gări, salele de așteptare sînt de asemeni separate. Pentru Albi și pentru Colorați. Într-nsam în statul Kentucky.

Drumul de fier trece riuri, prae, prin regiuni muntoase, ca ale Carpaților. Urmează în șir 24 de tuneluri, mai lungi și mai scurte, apoi priveliști de toată frumuseța.

Noi povestim, glumim și discutăm. Vorbînd de Negri, Mr. Sanders îmi spune că la sud ei n'au proprietate. Nici un Negru nu are pămînt, că deși legea nu-i oprește să cumpere, lor nu li se vinde. Apoi, că, dacă ei grăiesc cu un Alb, trebuie să-și țină pălăria în mînă. La șeoală nu-i silesc. Au bisericile și preoții lor, separat.

Așa, se vede că și aici sînt două feluri de legi, ca în Europa. Legile care hotărăsc datorințele oamenilor necăjiți,—legi aspre și sfinte,—apoi legile care arată drepturile acestora, legi pe hîrtie. Ca să fie cel puțin pe hîrtie legile de libertate ale

„Fraților Colorați“, s'a vărsat aici atît de mult sînge, în războiul statelor de nord cu cele de sud, pentru liberarea Negrilor...

Ah! Era o temă prea funebră ceia ce discutam noi. Prietenul Body ne oprește, desfăcînd o sticlă. S'a întîmplat să fie chiar vin din 1907, deșteptîndu-mi amintiri din țară.

Dar Body nu uită comentariile. Statele în care vom intra, Tennessee, apoi Georgia, sînt „uscate“, prin urmare vom călca legile, dacă vom bea vin pe teritoriul lor. Să-l bem acum!

Anti-alcooliiștii americani au provocat plebiscit, dela care să atirne soarta alcoolului în diferitele județe.

Lor li se zice „temperanți“ ori „uscați“, pecînd aderenții lui Bachus își zic „uzi“. În statele de nord, unele orașe și județe sînt „uscate“, altele „ude“, după cum au votat cetățenii; dar statele de mijloc și din miază-zi sînt aproape întregi „uscate“. Pe teritoriul lor e oprit să se bea alcool, chiar și călătorilor, în vagon-restaurant. Se înțelege, legile sînt făcute ca să aibă oamenii ce să calce. Se bea aici, pe ascuns, mai mult ca mai înainte. Cu Body, rîdem de cei „uscați“.

Patimile omești, ca orice murdărie, trebuie să aibă canale de scurgere. Murdăria patimilor sexuale se scurge, în orașele europene, prin canalul caselor publice, ca să ferească de atingerea ei curățenia familiară. Așa e și cu alcoolismul. Închizînd cu desăvirșire crișmele, se va bea în fiecare casă.

Cînd bietul om nu va avea prieteni în casă, va bea cu nevasta și cu copiii lui, că nu-l va lăsa inima să privească la ai lui, cum „ii privesc în gură“. Cînd va avea oaspeți, vor bea toți și la anumite grade, vor urma vorbele care până atunci răsunau numai în birturi, bățăile, palmele, care până atunci răsunau numai în cafenele. Se vor încăera toți, copiii, neveste, bărbați; bărbatul își va bate nevasta, lipsit fiind de prilejul de a se desmetici nișel pe potecile încurcate, dela birt până la sancțuarul familiar. Vor bea mai mulți, mai mult și se va lăți fariseismul, cînd toți vor bea, pe ascuns.

Mr. Sanders mă privește uimit. În capul lui de American se naște gîndul că eu ași fi putut face bani cu aceste argumente, cînd, înainte de plebiscit, atît uscații cît și uzii plăteau cu bani scumpi pe oratori, care vorbeau pro și contra cătră popor, prin piețele orașelor.

Dar iată, intrăm în statul Tennessee. Incepem să devenim farisei, împreună cu Mr. Sanders, aderent al „uscaților“.

Vin în vagon Negri, care vînd limonadă dulce, în sticle colorate, cu altă formă decît sticlele de vin. Cumpărăm, vărsăm limonada în lavoar și uplem sticlele cu vin, apoi închinăm cu vin din sticle de limonadă.

Cum străbatem prin Tennessee, munții scad și nu peste mult ajungem din nou la șes, cum intrăm în Georgia. Apropiindu-ne de Atlanta, spre seară, nu se mai zăresc la nord munții.

Atlanta e cel mai mare oraș în Georgia. Palate cu 20—

30 de caturi își urcă și aici coperișul la nouri, ca în orașele de miază-noapte.

Seara, la 10 ceasuri, schimbăm trenul, care ne duce până la Jacksonville, oraș în partea de nord a Floridei, port la mare, cu legătură directă la Hamburg și alte porturi. După statistica din 1900 avea 18 mii locuitori, astăzi are 80 de mii.

Apropiindu-ne, vedem din tren, pentru întâia dată, în Statele-Unite, boi prinși la jug, moțâind pe șoseaua de pe malul riului St. John, care aici se varsă în ocean, după ce a străbătut peninsula Florida, dela sud spre nord.

Sosim dimineața la opt. În port și în oraș e circulație mare. Tramvae electrice trec pe strădele largi, palatele „zgirte nourii“, strălucesc la soare, hamali „colorați“ mișună cu mersul lor leneș.

Schimbăm a treia oară trenul, ca să mergem spre sud, la Sanford, oraș nou, lângă lacul Monroe.

Un preot-negru mai intră în vagonul „Coloraților“, că din astealalte l-ar da afară, apoi trenul pleacă pe malul riului St. John, spre miază-zi. Riul St. John e mare, ca Dunărea. Vapoarele trec și vin, cu mărfuri, cu pasageri, pe riul molcom, cu țărături nisipoase împodobite cu păduri. Din fuga trenului, privesc pădurile de palmieri, grădinile cu portocali, pe care fructele par bulgări de aur, plantații îngrijite cu ananas, banane, apoi păduri de cipri și brazi meridionali, prin care pasc, pe pășune liberă, anul întreg, iarna, vara, vaci, cai, catri, porci și oi. După mari întinderi de păduri, pe șes, urmează mici petece de loc nisipos, alb, care e foarte buh însă pentru portocali. Vedem aici altoi de portocali în număr de zeci de mii. Cellalt pământ e nisip negru foarte roditor, care păstrează însă rău umezeala pe alocuri.

Dar irigații în subsol vedem pretudindeni.

Nu e prea cald. Plecasem în ninsoare, aici era însă un aer plăcut, primăvăratic. Mereu prin păduri, am ajuns la două după amiază la Sanford, ținta călătoriei noastre, după 39 ceasuri de drum, cam cât dela București la Berlin, prin Bucovina. Făcusem 1200 de mile, adică vre-o 1800 de kilometri.

*

Venind dinspre miază-zi, riul St. John se lărgește dintr'odată, pe întindere de circa 7 kilometri lungime și 5 kilometri lățime, apărînd ca un lac frumos, împrejmuț de păduri de brazi, cipri și palmieri.

E lacul Monroe, avînd pe țărmul drept noul oraș Entreprise, iar pe cel stîng orașul Sanford, numit și „Lucky Sanford“ (Sanfordul norocos).

Abia cu opt ani în urmă, Sanfordul n'avea decît două mii locuitori, cu locuinți împrăștiate și mărunte. Astăzi e oraș frumos, cu 100.000 locuitori, strade cu pavaj, tramvae electrice, case

cu 8—10 caturi, parcuri, port pe lacul Monroe și circulație mare.

Doi hamali Negri ne-au dus peste drum dela gară, la „Hotel Pico“.

Hotelierul, un bătrîn mărunț, cu barbă neagră, presărată cu fire cărunte, vorbește o englezească cu accent curios. Barba, statura, accentul, te fac să banuești că e „foreigner“, străin. Și îl întreb de unde-i ?

Bătrînul oftează, șovăește nișel, apoi spune că din Europa, pe urmă, la a doua întrebare, că din Ungaria.

— Va fi departe țara aia !—îi spun eu pe ungurește.

În clipa asta bătrînul părea că are de gînd să cadă, în acel anumit chip obișnuit. Bietul om, nu-și credea urechilor. Înainte ca să-mi cadă în brațe însă, simțimîntul adevărat al adevăratului Maghiar, antisemitismul, l-a făcu precaut.

— Ești Maghiar ? mă întreabă sfios.

— Nu ! Sînt Român !

În clipa asta privirea bătrînului se întunecă. Mă privește îndoelnic, înghite un nod, pe urmă se scutură și grăește arțăgos, cu glas energic.

— Ești născut în Maghiaria ? Da !—Atunci ești Maghiar. Toți cîți se nasc în Maghiaria, sînt Maghiari.—Romîni nu sînt în Maghiaria !

Cunosc teoria asta, maghiară, încă de pe acasă. O întemeiază pe falșul că ei nu numesc patria noastră pe nume, adică Ungaria, ci îi zic „Maghiaria“.

N'aveam poftă să discut cu el. Doream să sfîrșesc pe scurt, să-l iau peste picior și i-am răspuns cu ironia, care pe mulți i-a scos din sărite :

— Ascultă, bădicule ! D-ta ești om „fain“, gospodar bun ; —lasă politica ! Chiar să vreau să urmez teoria d-tale, precauțiunea mă oprește. D-ta știi bine că legile Statelor-Ûnite opresc pe cei de rasa mongolă să se așeze pe teritorul Statelor-Ûnite. Ar fi o prostie să mă expun expulzării, spunînd că sînt Maghiar. Te sfătuesc, patriote, să fii mai cu băgare de seamă... De altfel, n'am venit să-mi perd vremea cu discuții care n'au rost aici, pe aceste plaiuri. Să trăiască Kossuth !—Dar lasă-mă acum în pace ! —Să nu rîdeți ! Peste un sferț de ceas, eram prieten cu bătrînul. Că, vedeți, bătrînul s'a trezit dintr'odată că-și dă dracului patria, mărturisînd credinți socialiste.

Creștinul ăsta fusese pe vremuri subprefect. Cu 18 ani în urmă, sărăcind ca mulți alți „gentry“, și-a adunat rămășițele averii lui, a săvîrșit poate și un împrumut forțat din banii publici și a venit la New-York. A dus-o cu chiu cu vai aici, zece ani de zile, până ce a rămas pe drumuri cu familia. Atunci a plecat spre sud. A muncit cu „Colorații“ în șir, că în Florida numai Colorații muncesc, fiind munca lor eftină, abia un dolar, adică cinci franci pe zi.

După doi ani de muncă grea și-a agonisit atît de și-a cumpărat 32 acre de pămînt. Pe atunci se vindea la Sanford cu 5 dolari un acru.

Astăzi i-au oferit cu 1.000 dolari pe acru, dar nu-l dă. Are hotel, prăvălie, iar anul trecut a vîndut legume de pe 6 acre, cu 9.600 dolari, adică aproape 50.000 de mii de franci. Asta-i forța Floridei. Se fac trei recolte pe an, din care una, care se începe la Octombrie și e isprăvită prin Decembrie ori Ianuarie, e cea mai scumpă. Legumele se trimit în orașele de nord, unde se vînd scump. New-Yorkul singur consumă jumătate din cît produce astăzi Florida

Philadelphia, Baltimore, Boston, Chicago, Pittsburg, Cleveland, St. Louis și alte sute de orașe mari sînt silite să aducă o mare parte din acest soi de produse din California, care însă e de trei ori mai departe ca Florida. În timpul din urmă se exportează din Florida și în Germania și Suedia.

Așa se poate pricepe de ce un acru de pămînt s'a ridicat, în 8 ani, dela 5 dolari la o mie,—și că oamenii năvălesc să ocupe locurile pustii, nelucrate, păduroase, care azi se mai vînd cu 25 dolari de acru, dar în doi ani nu se vor putea afla sub 100 dolari,—se înțelege, cele nelucrate, pecînd cele lucrate vor atinge în curînd mia.

Bătrînul nostru ne povestea acum bucuros de toate. Spunea că în opt ani n'a auzit să fie alt „Ungar“ în Florida, abia cu doi Nemți s'a întîlnit. A dat însă pe la hotelul lui o bandă de lăutari unguri. Un „impresario“ îi dusesese pe insula Cuba, apoi a fugit cu banii.

Abia își mai adunară atît cît să treacă în Florida, iar acolo, cîntînd din oraș în oraș, „progresau“ spre nord, spre fericitul New-York, unde sînt la 150 mii de Maghiari, dar resfirați, și spre Cleveland, unde sînt la 60 de mii grămadă. Așa au trecut și prin Sanford. Bătrînul i-a omenit, chefulnd cu ei trei zile, până ce nevasta lui a scos pe lăutari cu mătura din oraș.

Sub seară, ne-a luat unul din proprietarii de pămînt, Mr. Packard, și ne-a dus cu automobilul, să privim orașul.

Ne-a arătat parcul, stradele de frunte, portul, bisericile,—trei metodiste, mari, și una catolică, săracă,—cîteva grădini cu portocali, în mijloc cu bazine de apă, în care lenevesc aligatori, —pe urmă ne-am întors la hotel, pe o răcoare balsamată. În restaurant aflăm o masă întinsă, pentru 80 persoane, împodobită cu flori. Părea că se pregătește un banchet.

Hotelierul ne istorisește, cu multe comentarii, că sosește cu trenul de 8 și 40 un detașament de soldați, care în timpul de 20 minute, cît stă trenul în gară, vor lua masa aici. S'a dat ordin telegrafic să fie așteptați.

Iată-i,—sosesc!—Intrînd își așează fiecare chipiul sub scaun, apoi își ocupă locul. Căpitanul, locotenentul și sublocotenenții stau cu soldații la masă, nu în frunte, ci amestecați, și li se servește un „table d'hôte“, ca oricărui boeri: supă, friptură de pui, prăjituri, cafea și poame. Toți la fel. La urmă un ofițer cere socoteala, iscălește, și la un semn, toți se ridică, plecînd în vagon,—nu vagon de vite, ci vagon ca cele de clasa II-a în Europa.

Să fi văzut mișcări și eleganță la acei soldați chipeși, soldați de rind, care însă nici la uniformă nu se deosebesc de ofițeri.

Puterea în brațe, sănătatea și veselia în obraji, siguranța în mișcări, inteligența în priviri, da, așa sint apărătorii unei patrii, care i-i prețuește, plăind pe un recrut, afară de întreagă îmbrăcămintea și întreținerea, cu 16 dolari pe lună, adică 80 de franci.

Prietenul Body, fost locotenent în Ungaria, îi privește ca aiural, apoi observă că, de n'ar fi fost Florida „uscată“, soldaților li s'ar fi dat și vin.

Deodată se ridică, vorbește în șoapte cu un „Colorat“, apoi ne invită la o „bere“. Neincrezători, trecem drumul la un birt, unde se vinde acum, de cînd orașul e „uscat“, numai limonadă și sodă.

Fiind trei, el arată trei degete, fără să spună o vorbă. În clipa următoare, ca prin farmec, avem pe masă trei sticle de bere. Mr. Sanders se uimește, iar eu îi explic pe cît pot cam așa: D-le, dacă s'ar vota acum din nou, acest circiumar ar vota pentru „uscați“. Mai înainte, plătea 1000 dolari pentru licență, vindea o sticlă de bere cu 5 cenți, iar duminica era silit să țină birtul închis. Azi nu plătește nimic pentru licență, vinde sticla de bere cu 15 cenți, și „fiindcă nu vinde alcool“, ține prăvălia deschisă și duminica. Cînd eșim din birt, ne ștergem buzele ca după limonadă, ajungînd însă în pat, visăm adevărate visuri de München. Și toți par a fi mulțumiți, numai pungile celor mai săraci oftează, că prea le costă acest fariseism, pe cît de „american“, pe atît de cinic.

*

În zori ne aștepta Mr. Packard, un proprietar, cu un automobil puternic, să ne ducă la locurile de vînzare.

După ce eșim din Sanford, dăm de riul St. John, peste care ne trece un pod plutitor. Trecînd riul, la țărnul drept, printre flori de lotus, văd un șarpe mare, încolăcit, pirlindu-se la soare, trei pași departe de brațul podului. Cu un glonte de revolver—Browning—îl nimeresc. Șarpele sare în aer, se cufundă în apă, apoi peste cîteva minunte îl tragem cu cîrlige, la mal, dintre rădăcinile florilor de lotus. Avea 3 metri lungime și 10 c.m. grosime. Peste zece minute, intrăm cu automobilul în pădure. Pe lîngă drum sint brazi mari, care au multă rășină. Cei de pe aici zgîrie scoarța bradului cu securea, până la 2 metri de la pămînt, și în ulcele de lut prind rășina, din care se face terpentină. Un brad aduce astfel chiar și un dolar, pe an, venit.

Un „Colorat“ se indeletnicea cu adunatul rășinii. Cînd ne vede, își ridică pălăria. Mă duc la el și cînd îi grăiesc, își ridică pălăria. Îi spun să și-o pună pe cap și îi întind mîna. Bietul, începe să ridă cu frică, crezînd că glumesc, și-mi întinde mîna numai ca să nu mă supere.

Mr. Packard mă chiamă să plecăm și nu aprobă o astfel de incurajare a Negrului. Imi spune de interesele rasei albe și de răutatea Negrilor.

Mă gindeam la subprefecții dela noi, care aveau aceeași atitudine cînd dădeam mina cu țaranii.

După cale de patru mile, lăsînd pe lingă drum mult loc nelucrat și cîteva ferme frumoase, trecem linia de fier, pe lingă gara noului sătuleț Ostecu, și intrăm cu automobilul, pe nimerite, în pădure, fără să aflăm o cale cit de cit. Mr. Packard mină însă repede, ocolind lemnele răsturnate și arborii, care sînt abia atît de rari, încît să treacă automobilul. Vaci, porci, cai, fug cînd ne vîd. Vedem o căprioară, o vulpe și o mulțime de prepelițe și potirnici.

După un drum de opt mile ajungem la lacul Ashby. Aceiași brazi cu crengi puține la vîrf și pe aici, apoi cîteva palmieri și cipri. Pămîntul e bun. Cîteva ferme, la țărmlacului, se țin de noua colonie engleză „New-Volusia“, care are plan de oraș maestos, dar va fi probabil abia un suburbium al viitorului oraș românesc „Gloria“, pe care l-am întemeiat la două mile spre miază-noapte, tot lingă lacul Ashby. Pămîntul este negru, nisipos; de apă dai la adîncime de patru urme. La încercările cu fîntini arteziane, au dat de apă pucioasă, foarte bună, dar mirosul de sulfur e atît de tare, încît nu ne-am putut mira în destul de cei din Sanford, care o beau cu plăcere.

Pe locul ce l-am ales, se așezase, prin 1908, un singur fermier englez. El are fermă frumoasă și vre-o trei mii de oi. Semănase ovăș prin 12 Ianuarie. Acum, prin 25 Aprilie, era de secerat. Intrînd în holdă, ne-am perdut în ea. Spicele pline întreceau virful brațelor noastre ridicate, încît le-am împletit deasupra capului. Lacul Ashby va fi avînd lungime de cinci kilometri și lățime de patru. Pe malurile nisipoase are păduri, în sinul lui are belșug de pești și broaște țestoase foarte mari. Apa e curată ca lacrima. Timp de două ceasuri am cutrierat locul și am oprit trei mii de acre pentru colonia noastră. Pe urmă, pe același drum ne-am întors la Sanford. Am luat masa la hotel Pico, apoi am cercetat pe „mayorul“ (primarul) orașului și redacțiile celor două ziare, care apar zilnic în Sanford, în cite 15 mii exemplare. A fost destul ca Mr. Packard să spună că sînt ziarist și proprietar de ziar mai cu samă, ca mayorul să nu mă mai lase, iar redactorii să plînuiască un banchet, cum am pățit-o aproape în toate orașele de nord, pe unde am umblat. Te uimește simțul de colegialitate al gazetarilor americani. Te poartă cu automobile, te duc în loje la teatru, te ospătează, în altă zi îți apare mutra în ziar cu epitele ornante, înaintînd în o zi la rangul de cel dintăiu ziarist român.

Body le-a spus că am scris trei volume, ceia ce le-a fost destul ca în altă zi să scrie în ziarele lor că sînt un „Tolstoi al Romînilor“. Bietul de mine, m'au făcut să fiu cit se poate de modest, ca să nu apară că sînt „fudul“ pe acel pedestal înalt.

Cind am protestat împotriva „banchetului”, — ca fiind ostentiv de drum, — au pus la cale o excursie pe „Stone Island” (Insula de Piatră), care împodobește lacul Monroe.

Ne-am îmbarcat pe o barcă mărișoară, cu motor de benzină, vre-o 24 de persoane. Lacul era bătut de vânt și sălta, dând valuri destul de mari.

Ne-am luptat trei sferturi de ceas cu valurile, până ce, udați de apa care adese ne stropea binișor, ne-am apropiat de coastele insulei. Aici însă, apa era scundă, încît nu ne puteam apropia cu luntrea noastră mare, de țărnul nisipos, cu scădere mică. Cu luntrițele aduse cu noi, trebuia să vîslim doi cîte doi, până la mal.

Dar luntrițele săltau vrăjmaș în bătaia valurilor. Abia cu greu ne-am îndemnat să intrăm în luntrițe, cu toate că mecanicul ne spunea că apa nu poate să fie mai adîncă decît până la subsuori.

Stropiți de valuri, ne-am apropiat de țărnuț, deodată însă luntrea s'a oprit pe nisip. Atunci ne-am desculțat și am eșit la mal, pecînd unul din cei de casă, dezbrăcîndu-se, a tras luntrea prin apă pînă la gît, debarcînd pe ceilalți.

Nu știam pînă atunci că valurile au putere chiar dacă nu-i apa adîncă.

Pe insula de 600 de acre, am dat de un singur fermier, proprietar al întregii insule, un Francez. Are gospodăria în rînduială, lucrează însă abia pe 10 acre legumării, din care cîștigă aproape 200 dolari la lună.

A cumpărat insula cu 8.000 dolari, acum trei ani. Astăzi ar vrea mulți să o cumpere cu 40 de mii.

Ne-a arătat insula, șerpii uciși, broaște țestoase, catirii lui dresați ca la circ, pe urmă, doi flamingi în sclăvie, prinși cu lanțul. Am cetit în privirea lor reproșul dureros, încît eu, fiul Ardealului de sub domnia străină, mă simțeam ispitit să le răscumpăr robia, din toată sărăcia mea. A fost destul să 'mi spun însă gîndul, ca să fiu puțin ridicol în clipa următoare.

Așa's eu de „prost” cîte-odată...

Spre seară ne-am întors la mal, unde ne aștepta apa cu mult mai neastîmpărată și barca cu motor lupta cu greu împotriva valurilor.

Practica Americanilor ne-a ușurat. Au prins doi catiri la carul cu roate înalte și ne-au dus prin apă pînă la barcă. Bieții catiri dresați își scuturau urechile și răzbeau revoltați prin apă.

Am plecat apoi spre Sanford, în amurg. O teamă de valuri ne stăpînea, cînd Body, prietenul, nu avea destule vorbe să ne spună că apa e un element stupid, și că apa, nici cînd îți intră în ghețe, nu e bună. — Am sosit pe întuneric.

*

Mr. Packard ne-a luat cu automobilul, să ne arăte orașul Orlando, capitala județului Orange. Am plecat pe la 10 ziua, pe

un drum de toată frumusețea. Din Sanford la Orlando, drumul e de 23 mile, adică de vre-o 40 de kilometri. Am mers pe umbră, de oarece întreg drumul e acoperit cu frunzele arborilor bătrini, care se îmbrățișează pe deasupra drumului bătut ca asfaltul.—Am trecut pe lângă ferme, vile frumoase, prin grădini cu portocali, pe lângă lacuri de toată frumusețea. Dar n'am văzut toate cu de-amănuntul, căci automobilul zbura. În trei sferturi de ceas eram în Orlando, oraș nou, abia de 15 ani, cu 18 mii locuitorii, cu palate și vile de ernet, pe țărmul lacului Luzerno.

Lacul, țărmul, palmierii care se oglindesc în valuri, stradele umbriie de arbori bătrini, casele, grădinile,—toate împreună îți dau icoana unor frumuseți pe care cu greu le uiți.

Am intrat într'o prăvălie să luăm ilustrate.

Ne servește „șeful“, un Evreu cu nasul—lui.

Dînsul știe că venim dela nord,—fiindcă sintem grași.

— De unde ești d-ta?—il întreb—de oarece se vede că nu ești „Janke“

— Din Germania!—răspunde.

— Și de unde anume?

— Adică nu chiar din Germania, ci din Austria!—spune dînsul, incurcat.

— Aha! Din Austria! Cunosc Austria! Din ce parte ești?

— Din Bucovina!—zise Evreul, apropiindu-se astfel cu pași zdraveni de orient.

— Atunci știi romînește?—il întreb eu pe limba noastră.

Evreul cascade ochii mirat, răspunde în graiul nostru și din clipa asta vorbim romînește—în Orlando, Florida.

Își aduce nevasta, „Romîncă“ „di la Butușani“ și ne spun împreună că de 18 ani au părăsit „patria“, de care nimic nu-i mai leagă. N'au mai auzit grai romînesc, de cînd sint pe aici, —apoi că: „Nu face nimic că nu sînteți și d-voastră Evrei, că sint doar și Romîni de omenie!“—spune ea.

Pe urmă cere să-i trimit ziarul, că ei simt un dor nelămurit de slova romînească. Evreul ne călăuzește pe urmă prin oraș și ne spune că acum 15 ani, cînd a sosit dînsul, nici nu știe cum și de ce, erau abia 80 de case, iar în prăvălia lui pe atunci abia luase marfă de 500 dolari.

Astăzi are avere de 40.000 dolari.

Ne spune că cetește o revistă din Paris, în ovreește și că acolo a cetit că în Romînia este un „tulburător“, cu numele „Jarge“, însă acela e „notgood Man“.

Și o dă de acum pe englezește Evreul,—ca să înțeleagă și ceilalți că „în Romînia se face antisemitism“.

Strimtorat nișel, le spun, că nici vorbă n'ar fi în Romînia de o astfel de mișcare, dacă ceilalți Evrei ar binevoi să urmeze pilda d-lui Brown (Braun), care, iată, a venit la Orlando și a făcut avere, fără ca să despoae un popor ruinat ca al nostru.

Nu. Brown ripostează însă că ei, Evreii, n'ar despoia po-

porul, dacă pe ei, ca arendași, nu iar despoia boerii și „avocații“....

Dar, ca să nu se încingă o discuție ca asta chiar în Orlando, Florida, Mr. Packard crede a o isprăvi așa :

— Nu-i de vină Evreul nu-i de vină boerul, ci numai „poporul“ care-i suferă ; că dacă n'ar fi poporul „prost“, etc..

Un recept foarte bun — în America.

Trebuia să isprăvim : se făcuse seară și automobilul ne aștepta.

Șoferul d-lui Packard suna mereu signalul. Mr. Packard a rămas în Orlando, iar noi am plecat spre Sanford, în cea mai nebună cursă de automobil. Veneau automobile, trăsuri, pedestri pe drum, dar Jack, șoferul, un băiat mărunț și nervos, mina ca viforul. Băuse băiatul, împotriva tuturor legilor.

Automobilul zbura pe drum, încît ne lua privirile. La cotituri, la lumină, la întuneric,—la fel.

Ne luase o groază.

Un Negru ce venea pe drum, aproape să-l strivim.

— Vezi, cra să-l omori!

— Ei ? Ș'apoi?—răspunde Jack.

— Te închide!

— Pentru un Negru?—întreabă el.—Am mai strivit eu de „ăștia“.

— Și nu te-au pedepsit?

— Nu! —A fost seară și eu am spus că „Negrul“ nu se vede noaptea....

Am sosit ca vai de noi la Sanford, în 45 minute, după ce lingă o groapă, îmi luasem adio dela viață, și lingă un pod strîmt, dela creditor, după cum credeam că e de cuviință.

*

După citeva excursiuni pe riul St. John și la „Roumania-Colony“ de lingă lacul Ashby, însoțiți mereu de medicul Homerickhouse, care și-a lăsat meseria, ca să cultiveze în tihnă cele 15 acre, care îi aduc trei-patru mii dolari pe an,—am luat trenul spre coasta de răsărit, spre orașul New-Smyrna, 25 mile dela Sanford și 16 dela „Gloria“, satul romînesc.

Un tren năcăjit, oprindu-se tot la două mile pe la stațiuni mărunte, cu forme resirate,—ne-a dus alene pînă la New-Smyrna. Sezonul trecuse. Cei ce ernaseră aici, prin vile strălucite ori hotelurile scumpe, plecaseră. În port zăboveau abia trei iahturi, a căror stăpîni nu se putuseră încă despărți de vraja țărmlui minunat al Floridei. Am revăzut oceanul, prietenul vechiu, după trei ani de dor.

Aceleași valuri se loveau de țărml, lăsînd scoici și melci pe prundiș, aduse din bogatul adînc de ape, ca de pe altă lume, al tainelor.

De pe mal ne pierdem privirile în adîncul zărilor, spre răsărit de soare, unde altă lume privește cu alți ochi aceleași valuri, unde patria noastră se cutremură poate de un fior, cînd ostașul ei, Body, spune cu hotărîre, că, după 10 ani de despărțire, numai simte nici un dor de ea.

Nici un dor... nici unul, pecînd dorurile mele toate se răs-vrătesc și lacrimile îmi ascund privirea. Privind largul apelor, mă cuprinde un dor de patria vitregă, care-și nedreptățește odraslele dintăi, de dragul celor veniți mai în urmă.

Răzimat cu spatele de trunchiul unui palmier, privesc în delungul apelor, care mă despart de anii copilăriei, de lumea unde am crescut și de mormintele în care hodinește trecutul meu. Ne așezăm pe iarbă și scriem ilustrate cătră cei de dincolo. De-oparte oceanul, de alta pădurile de palmier, iar în suflet o duioșie fără margini.

Și mă trezesc că ritmul mă ademenește din nou, aici, în lumea prozei. De trei ani, întâia dată, simt că am să spun ceva, cuiva, și că ceia ce vreau să spun nu se poate spune în proză, ci pretinde „ritmul sfînt al poeziei“... Dar vine Body. Desface o sticlă „neertată“ și închină: Trai bun cu nevasta! Asta-i vorba lui, cînd închină, că doar nici traiul bun în casă nu-i lucru de nimic.

Cînd vede că scriu „versuri“, zîmbește, tace, scrie. În cîteva minute îmi dă să iscălesc o ilustrată. Scrisese în versuri:

Aici, lingă mare,
Lingă cea mai mare,
Îmi stă în gînd tot asta:
Trai bun cu nevasta!
Și... basta!

Adio, poezie! Te voi revedea poate atunci, cînd voi mai vedea plaiurile ce se acopăr acum cu zarea depărtată din răsărit de soare.

Pe un drum neted, făcut numai din scoici, trec în goană cîteva automobile. Acest drum „ideal“ duce la Jacksonville, pe o lungime de 120 mile. Aici se fac întrecerile, pe cel mai bun și cel mai lung drum din lume, făcut în acest scop. De-oparte a drumului oceanul, de cealaltă parte, pe toată întinderea, sînt tot vile, în care ernează bogații, care sosesc toamna din țările de miază-noapte.

New-Smyrna e numai o mărgea din salba lungă de orașe, care împodobesc țărmul oceanului aici în Florida. Oraș tinerel, curat, umbrit și liniștit.

De aici, trecînd pe un pod lung de fier, peste un braț de mare, numit „Moschita Lagunes“, pe insula Coronado, aflî sanatorii pentru tuberculoși, veniți să moară aici, din toate părțile Statelor-Unite. Astfel de sanatorii sînt foarte multe în Florida. Cele din Coronado sînt bintuite de țînțari, care te urmăresc și

te supără, ca și de pildă cărțile editate în România, care sosesc ne-tăiate, încit îți trebuie un sfert de ceas pînă să tai paginile, cu furia motivată, mai ales cînd, în tren, Americanii rid cu hohot, văzînd acest supliciu la care te pun editorii, de dragul unor economii proaste.

Noi, Americanii, cetim mereu, cetim în fiecare sfert de ceas ce-l putem fura din timpul de afaceri. Cetim în tren și în tram-vae;—dar iată că am făcut 10 mile de drum și n'am ajuns să isprăvim cu tăiatul paginilor unei cărți mici din „Biblioteca Minervei“.

Odată, cum mă scutura trenul, m'am înțepat la mină, tăind astfel paginile. Am aruncat cartea pe fereastră și mi-am cumpărat un „Sherlock Holmes“, acolo în vagon.

Dar să uităm aceste maltratări și tusa seacă, ce o auzi mereu pe sub palmieri, în Coronado.

Răsare luna, aurînd lagunele. Flamingul se perde în trestiş. O luntre mai străbate prin lucirea apelor, iar dinspre New-Smyrna ne vin acorduri de muzică și tremură în aer un cîntec nostalgic : „My old Kentucky Home“

Ne pare rău, dar mine trebuie să ne întoarcem spre Ohio, la nord, în țările neguroase, cu lume și proză multă.

Adio, Florida ! Mai revedea-ne-vom, tu, țară frumoasă a poeziei? Mă prinde teama că în scurtă vreme își va împinge „nordul“ neamurile încoace, cu lumea de afaceri, cu locomotive și fabrici, cu fumul și proza lui, gonînd poezia din grădinile de portocali și din pădurile de palmieri.

Atunci vei fi și tu civilizată; voiu fi și eu cărunt...

Cleveland, Ohio, 1910

V. E. Moldovan

